

MEDIÁLNÍ DISKURZ O GREEN DEALU Z HLEDISKA ENERGETIKY

Výzkumná zpráva

Marta Kolářová

Sociologický ústav AV ČR

Datum publikace: 9. ledna 2023

Analýza byla realizována v rámci výzkumné aktivity Udržitelná energetika a společnost ve výzkumném programu AV21 Udržitelná energetika (<https://strategie.avcr.cz/programy/energetika>).

K tématu Zelená dohoda pro Evropu je souběžně publikována zpráva z výzkumu veřejného mínění: Veřejnost o energetické politice a o tzv. Zelené dohodě pro Evropu – podzim 2022

Green Deal, iniciativa Evropské komise zaměřená na ochranu klimatu a snížení emisí skleníkových plynů, vyvolal v české veřejné debatě kontroverze. Analýza mediálního diskurzu o Green Dealu z hlediska energetiky ukazuje, že Zelená dohoda je vnímána převážně negativně. V médiích byla označována odsuzujícími výroky a negativními charakteristikami zejména předními českými politiky. Vstřícnější pohled na ni mají české firmy, obce a odborníci. Veřejná debata se proměňuje zejména vlivem války na Ukrajině ve prospěch energetické bezpečnosti a urychlení zelené transformace.

Úvod

Green Deal (Zelená dohoda pro Evropu) je soubor politických iniciativ Evropské komise, který má vést Evropu k ekologické transformaci s hlavním cílem, aby se Evropa stala do roku 2050 klimaticky neutrální a dlouhodobě udržitelná. Obsahuje plán na ochranu klimatu a opatření na snížení emisí skleníkových plynů. V oblasti energetiky navrhuje dekarbonizaci (odchod od fosilních paliv, zejména uhlí) a rozvoj obnovitelných zdrojů energie.

Dohoda byla představena v prosinci 2019 a v červenci 2021 byl vydán balíček opatření „Fit for 55“, který obsahuje závazek snížit emise skleníkových plynů do roku 2030 alespoň o 55% ve srovnání s rokem 1990. Nový balíček zahrnuje legislativní návrhy týkající se zejména energetiky a dopravy jako například rozšíření systému emisních povolenek nebo zákaz prodeje nových benzinových a dieselových automobilů od roku 2035.

V české veřejné debatě Green Deal a zejména balíček Fit for 55 vyvolal kontroverze a v médiích se objevovaly výrazné argumenty pro odmítnutí Zelené dohody pro Evropu. Tato studie sleduje mediální diskurzy (debaty), argumenty a hlasy různých aktérů od vydání balíčku Fit for 55, tedy července 2021 po dobu jednoho roku, do června 2022.

Metodologie

Tato studie veřejné debaty o Green Dealu z hlediska energetiky je založena na kritické analýze diskurzu (Fairclough 2003; Wodak, Meyer 2009; Reisi, Wodak 2009) a její aplikaci v oblasti environmentální politiky (Hajer, Versteeg 2005; Hajer 2002; Stevenson, Dryzek 2012). Hajer a Versteeg (2005: 175) definují diskurz jako „soubor myšlenek, konceptů a kategorií, pomocí kterých se přikládá význam sociálním a politickým jevům, a který je produkován a reprodukován skrze identifikovatelný soubor praktik“. Tato studie se tedy zabývá myšlenkami, argumenty a tvrzeními, které různí aktéry spojují s pojmem Green Deal, a které jsou vyjadřovány v médiích jako jedné z forem veřejné debaty.

Pro tyto účely byl zkoumán mediální diskurz vztažený ke konkrétnímu tématu (*topic-related discourse*), a to ke Green Dealu v oblasti energetiky. Hlavní výzkumné otázky, které si studie klade, jsou:

Jaké hlavní argumenty týkající se energetiky se objevovaly ve veřejné debatě o Green Dealu? Jaké diskurzivní strategie využívali aktéři ve veřejné debatě o Green Dealu? Co mělo vliv na diskurz o Green Dealu? Jak se mediální diskurz proměňoval v čase a v kontextu energetické krize a války na Ukrajině?

Zdrojem dat byla mediální data z tištěných a internetových médií v období jednoho roku od července 2021 do června 2022. Do vzorku byla zařazena Mladá fronta jako masmédiu, odborný časopis Energetika a internetový zpravodajský magazín Ekolist.cz. Vyhledávání textů podle klíčového slova Green Deal (případně Zelená dohoda) zprostředkovala společnost Newton Media. Po odfiltrování duplicit a významů nepojících se s energetikou bylo do analyzovaného vzorku zařazeno 240 článků.

Tabulka 1: Skladba vzorku článků

Médiu	Celkem výběr z médií (Newton)	Po filtru k analýze
Tištěné (Mladá fronta)	199	122
Tištěné (Energetika)	14	14
Internet (Ekolist.cz)	147	104
Celkem	360	240

Diskurzivní analýza byla založena na kódování jednotlivých článků s využitím zejména deduktivních kódů vycházející z teorie diskurzu (Wodak 2009; Hajer 2002) jako například: aktéři veřejné debaty, charakteristiky a hodnocení daného jevu, události a procesy, mocenské vztahy, argumenty a tvrzení, diskurzivní strategie, či ideologické perspektivy. Tyto deduktivní kódy byly v průběhu kódování doplňovány o induktivní kódy vycházející z dat (např. zelený úděl, solární boom).

Analýza

Hodnocení a charakteristiky Green Dealu

V rámci diskurzivní analýzy bylo sledováno, jak je Green Deal charakterizován a hodnocen jednotlivými aktéry a jak se to odlišuje ve zkoumaných médiích. Ve sledovaném období převažuje v mediální reprezentaci tématu negativní hodnocení (ve 144 případech), zatímco neutrálně a pozitivně je hodnocen méně (80 a 85 případů). Jde o četnosti případů, významových segmentů, což jsou obvykle odstavce nebo věty sémanticky se pojící ke klíčovému slovu (Green Deal). Segmentů, kde se vyskytuje hodnocení, je tedy více než jednotlivých článků (dokumentů), neboť v jednom článku se mohlo objevit zároveň pozitivní i negativní hodnocení podle toho, jací aktéři Green Deal hodnotí.

Tabulka 2: Četnost hodnocení Green Dealu v jednotlivých médiích

<i>hodnocení</i>	<i>Počet případů (segmentů) celkově</i>	<i>MF Dnes</i>	<i>Energetika</i>	<i>Ekolist</i>
<i>negativní</i>	144	103	3	38
<i>neutrální</i>	80	34	9	37
<i>pozitivní</i>	85	23	5	57

Z tabulky 2 vyplývá, že existují rozdíly mezi jednotlivými médii. Negativní hodnocení převažuje v Mladé frontě DNES, zatímco Energetika a Ekolist častěji uvádějí neutrální hodnocení a více jev vysvětlují. Časopis Energetika prezentuje odborný diskurz s převažujícím neutrálním hodnocením. V Ekolistu převažuje hodnocení pozitivní, což souvisí s environmentální orientací média, nicméně i negativní výroky se zde vyskytují, vzhledem k tomu, že Ekolist přebírá některé zprávy z ČTK a cituje aktéry, kteří se ke Green Dealu vyjadřují negativně.

Negativní hodnocení Green Dealu

Negativní označování a charakteristiky Green Dealu celkově ve sledovaných médiích převažují. Následující text se zaměří na diskurzivní strategie nominace a predikace (označení a charakteristiky daného jevu), které využívají různí aktéři. Dále budou sledovány hlavní argumenty a tvrzení (*claims*) spojená s negativním hodnocením Green Dealu a identifikací hlavních aktérů.

Diskurzivní strategie nominace a predikace

Výraznou strategií aktérů, jak utvářet veřejný diskurz o Green Dealu, se na základě zkoumaných dat jeví označování daného jevy velmi silnými a negativně zabarvenými výrazy, společně s charakteristikou Green Dealu ve spojení s negativně vnímanými jevy.

Green Deal byl ve zkoumaném období v médiích opakovaně prezentován jako evropská zelená sebevražda, ekologické (případně zelené) šílenství, zelené náboženství, ničivý zelený sen Timmermanse (místopředseda Evropské komise pro Green Deal), zelený teror, „zelený úděl“, nebezpečí a ohrožení pro Česko, hrozivý faktor, proklínaný Green Deal, radikální ideologie, experiment, utopie, iracionální nesmysly, diletantství, katastrofa, průšvih století, cesta do pekla či past. Aktéři, kteří používají tyto diskurzivní strategie jsou především naši političtí představitelé a další výrazné postavy v české politice či mediální komentátoři, případně laici. Silně negativní hodnocení vycházelo jak od (ex)premiéra země A. Babiše (ekologické šílenství, evropská zelená sebevražda, ideologie), tak i od prezidenta ČR M. Zemana (náboženství Green Dealu, nebezpečí), ale i bývalého prezidenta V. Klause (experiment zeleného údělu, ničivý útok na ekonomiku) a dalších politiků, jako například T. Okamury (zelený úděl), politiků Trikolory a KSČM (zelené šílenství Green Dealu) apod.

Argumenty v mediálním diskurzu o Green Deal

Argumenty (*claims*) spojené s negativním hodnocením Green Dealu ve zkoumaných médiích můžeme rozdělit do čtyř skupin: a) tvrzení, proč je problematický, b) obavy, k čemu povede, c) určení viníků problematické situace a d) argumenty, co je potřeba udělat k nápravě situace.

a) Proč je Green Deal problematický

Green Deal byl nejčastěji uváděn jako viník energetické krize, příčina růstu inflace, faktor zvyšující ceny plynu již od podzimu 2021 a celkově důvod ke zdražování celé řady komodit.

Navrhovaná řešení v oblasti energetiky jsou hodnocena jako příliš neefektivní a finančně velmi nákladná. Kritici Green Dealu považují obnovitelné zdroje energie za nespolehlivé, nestabilní a málo výkonné: „Právě loňský nárůst cen elektřiny zavinilo to, že málo svítilo slunce, málo foukal vítr a hydroelektrárny měly málo vody“ (MF Dnes, 17. 3. 2022).

Zelená dohoda pro Evropu je podle kritiků také zbytečně radikální k dekarbonizaci průmyslu. Problémem dále je, že Green Deal bývá spojován s environmentálním aktivismem (Gretou Thunberg či Greenpeace), který je v masových médiích rámován negativně. S tím souvisí i označování Green Dealu za ideologii a zelené náboženství, které vychází jak z úst (ex)premiéra, tak i prezidenta.

b) Obavy z důsledků politiky GD

V médiích převládaly hlasy, které artikulovaly obavy, že Zelená dohoda pro Evropu povede ke zvyšování inflace a nezaměstnanosti, dalšímu růstu cen energií a pohonných hmot. Časté byly také obavy z růstu energetické chudoby. Celkově povedou důsledky politiky Green Dealu ke zchudnutí obyvatelstva a poklesu životní úrovně.

Obavy panují ze ztráty svobodné volby u spotřebitelů a z toho, že Green Deal zasáhne do každodenního života, jak jsme na něj doposud byli zvyklí. Běžnou spotřebu dneška jako například používání automobilu nebo konzumaci masa si budou moci dovolit jen bohatí. Pro obyčejné lidi bude elektromobil nedostupný.

Tyto obavy vyslovovali vysocí političtí představitelé ČR v čele s (ex)premiérem Babišem i prezidentem Zemanem: „Zelená dohoda může přinést obrovské sociální, hospodářské, politické a geopolitické náklady. Náklady, které by mohly vyvolat ohromné napětí ve společnosti a mezi spojenci, otevřít dveře radikálům a ohrozit naši demokracii. Zelená dohoda by mohla být odpovědná za ztrátu konkurenceschopnosti EU, za zbídačování rodin, rostoucí nezaměstnanost, astronomické ceny energií, za rozpad průmyslu a nakonec i za zničení životního prostředí, které hodlá chránit.“ (Ekolist, A. Babiš, 2. 11. 2021)

Podle politiků může Green Deal vést k podlomení české ekonomiky a snížení jejího výkonu. Navíc jde o nesmyslná opatření, pokud se jimi bude řídit pouze Evropa. Jak tvrdí například (ex)premiér Babiš, jiné země mimo EU znečišťují více než ČR. Změny v Evropě neovlivní zbytek světa, ale Evropu ekonomicky poškodí. Zatímco Čína a další země budou moci vypouštět emise a dále bohatnout, Evropa zchudne.

„Blíží se průšvih století? Ekologické šílenství hrozí zadušením evropské ekonomiky a rozvrácením našich životů.“ (MF Dnes, I. Brezina, 23. 10. 2021)

c) Viníci problematické situace

V české politice je Green Deal chápán jako problematický také proto, že naši zemi ovlivňuje zvenčí a nemůžeme o něm rozhodovat. Hlavní kritika směřuje k Evropské unii a konkrétně Evropské komisi. Zelená dohoda pro Evropu je vnímána jako vnucená shora, jako „velkolepá vize od stolu“ ze vzdáleného Bruselu, případně dokonce násilně prosazovaná jako v případě elektromobility. Hodnotí se záporně kvůli řízení trhu shora, upřednostnění rozhodnutí evropských politiků a ne pravidel trhu. V této souvislosti se spojuje s významným českým diskurzem odmítání socialismu a přerozdělování. Kritici přirovnávají Green Deal k rétorice socialismu: „zelené třeštění je komunismem 2.0“ (MF Dnes, Názory, 18. 8. 2021), a na základě východoevropské zkušenosti s plánovaným hospodářstvím varují před diktaturou shora a snahami o centrálně plánovanou deformovanou ekonomiku:

„(...) neznáme už něco z toho z minulosti, kdy nám nutili, jak má žít socialistický člověk a že jiné cesty není? Je v tom určité memento návratu nějaké nové diktatury, navlečené tentokrát do jiné vlajky s jinými hvězdami, ale myšlením a činy připomínajícími naše bývalé nomenklaturní papalášstvo s hvězdou rudou, srpem a kladivem. Také opora v mládeži připomíná diktaturu proletariátu“ (MF Dnes, P. Bayer, Názory, 21. 12. 2021).

Green Deal je spojován s evropským socialismem a levicovou politikou a konotován s dalšími negativně vnímanými jevy v české společnosti („genderismem“, multikulturalismem). Aktéři, kteří Green Deal prosazují, jsou silně negativně nálepkováni jako například fanatici, umanutí, neoprávněně předstírající vědění, politici, kteří by rádi hlasovali i o fyzikálních zákonech, nebo marxisté a extrémní levice. F. Timmermans byl označen jako „apoštol klimatického nesmyslu“ (MF Dnes, 7. 10. 2021) a Green Deal jako „unijní zelená cesta, která jde až proti přírodě“ (MF Dnes, 18. 11. 2021).

(Ex)premiér Babiš se vyjádřil: „Neschválil jsem Green Deal, zásadně to odmítám. Příští vládu čekají šílenosti (prvního místopředsedy Evropské komise Franse) Timmermanse. Normálně se ten člověk zbláznil,“ (Ekolist, 10. 11. 2021).

Ti, kdo věří Zelené dohodě pro Evropu, jsou označováni jako duševně nemocní lidé, zaslepení ideologové nebo zelená lobby.

d) Co je potřeba dělat

Čeští kritici Green Dealu se domnívají, že opatření neberou v potaz českou ekonomiku založenou na průmyslu, a i vzhledem k výše jmenovaným problémům tvrdí, že Česko by se ze Zeleného dohody pro Evropu mělo vyvázat. Opět je to názor předních českých politických představitelů: "Řešením energetické krize je vyvázat se z Green Dealu a chovat se konečně jako suverénní země," řekl prezident (Ekolist, 20. 12. 2021)

(Ex)premiér Babiš na konferenci OSN o klimatu vyzval, aby se „ke klimatické politice začalo přistupovat bez ideologie, kriticky a racionálně“ (Ekolist, 1. 11. 2021). To znamená, že Green Deal považuje za neracionální a ideologický, tento citát se vyskytl v kontextu jeho označení Green Dealu za evropskou zelenou sebevraždu.

I další čeští politici a odborníci vyzývají k odmítnutí Green Dealu jako například T. Okamura z SPD či J. Komínek z KSČM, který se obává zhoršení sociální situace v jeho kraji, případně ekonomka S. Janáčková. Kritici hovoří o vymanění se z vlivu zelené lobby a revizi Green Dealu v souvislosti s českými zájmy. Těmi jsou zejména snaha zvolit si vlastní energetický mix a prosadit jádro jako čistý zdroj energie. Na rozdíl od T. Okamury ale P. Fiala, předseda nové vlády ČR, odmítá z hlediska Green Dealu jednoduché řešení, nicméně zákaz aut se spalovacími motory je pro něj nepřijatelný a jádro musí být mezi podporovanými zdroji energie.

Negativní hodnocení z druhé strany

Ojedinele se v médiích vyskytlo negativní hodnocení Green Dealu z opačné strany názorového spektra a to v Ekolistu (21. 10. 2021). Green deal byl z radikálnějšího environmentálního hlediska označen za pokrytecký podvrh, a hodnocen jako nedostatečný a málo ambiciózní kladoucí důraz na materiálně konzumní hodnoty.

Neutrální hodnocení

V analyzovaných médiích byl Green Deal reprezentován neutrálně a to zejména v těchto typech případů: a) vysvětlení, o co jde, b) ambivalentní hodnocení, c) shoda na cíli Zelené dohody pro Evropu, ale ne na konkrétních podmínkách, d) respekt k rozhodnutí a snaha ho finančně využít, e) konstatování o existenci plurality názorů na Green Deal.

Mezi neutrální výroky o Green Dealu byly zakódovány segmenty textů s vysvětlením, co je cílem Zelené dohody pro Evropu (dekarbonizace, snížení emisí, uhlíková neutralita, plán na ochranu klimatu apod.), tento typ sdělení byl častější v časopisu Energetika a Ekolist.cz než v Mladé Frontě Dnes.

Za neutrální hodnocení jsou v této analýze považovány také výroky, které obsahují ambivalentní hodnocení jako například názor viceprezidenta pro hospodářskou politiku a export Svazu průmyslu a dopravy Radka Špicara, že Green Deal může být pro českou ekonomiku příležitostí i rizikem (Ekolist, 14. 9. 2021). Dále se zde vyskytovaly názory uznávající cíle Green Dealu (dekarbonizace ano, zelená tranzice ano, je důležité chránit životní prostředí), ale stále ještě obsahující kritiku (například stupňování požadavků je problém) nebo vyjednávání specifických podmínek pro Česko, aby ho zelené politiky

ekonomicky nepoškodily. Sem spadají argumenty pro pomalejší zavádění do praxe, pozvolnější ústup od fosilních paliv, respekt z EU pro specifika východní Evropy, uznání jaderné energie jako čistého zdroje, či zapojení i mimoevropských zemí do snižování emisí.

Další názory reflektovaly, že Zelená dohoda pro Evropu už je schválená a Česko z ní musí něco vytěžit, zejména finanční dotace, které poskytuje EU. Například ČSSD chce spojit debatu o zelené transformaci s pomocí domácnostem ohrožených energetickou chudobou.

Některé články si všímaly názorové plurality a existence různých pohledů na věc, přičemž politické špičky byly označeny za konzervativní k zelené politice a za inovátory se považují firmy, které už podnikají konkrétní kroky k naplňování cílů Zelené dohody pro Evropu v praxi. Zatímco čeští politici Green Deal odmítali, automobilový průmysl se již připravuje na změnu. Nebo bylo poukazováno na odlišný přístup průmyslových podniků v západních evropských zemích, které dekarbonizaci považují za příležitost a českých představitelů průmyslu, kteří jsou vlivem negativního postoje místních politiků zmateni. „Vlaštovkami klimaticky neutrálního průmyslu jsou tak v ČR podniky, které mají západoevropské matky. Stěžuje si na konec spalovacích motorů Škodovka, nebo politici?“ (Ekolist, 25. 10. 2021)

Z hlediska postojů předních politických činitelů dochází ke změně s nástupem nové české vlády tvořené koalicí Spolu (ODS, KDU-ČSL, TOP 09) a Pirátů se STAN v prosinci 2021, která nezastává již tak negativní stanovisko jako vláda A. Babiše a chápe Zelenou dohodu pro Evropu jako příležitost „jak investicemi do udržitelného rozvoje, čistých a obnovitelných zdrojů a cirkulárního hospodaření modernizovat ekonomiku, zvýšit kvalitu života a zlepšit životní prostředí. Při vyjednávání konkrétních opatření bude ale vláda v EU zohledňovat možné sociální dopady a specifické podmínky České republiky.“ (Ekolist, 27. 12. 2021)

Hodnocení pozitivní

Aktéři artikulující pozitivní hodnocení Green Dealu ve zkoumaných médiích a) vyjadřují soulad s hodnotami Zelené dohody pro Evropu, b) kladou důraz na pozitivní dopady dohody, c) chápou Green Deal jako příležitost pro investice, inovace a rozvoj nových technologií, d) dávají prostor pro hlas evropských politiků a jejich argumentům, případně kritizují české politiky. Green Deal je v pozitivnějším světle nahlížen také v důsledku války na Ukrajině.

Green Deal je vnímán jako rámec pro udržitelnější život a spojení s hodnotami environmentální udržitelnosti a soběstačnosti. Jako pozitivní je vyzdvihován jeho důraz na kolektivní odpovědnost, solidaritu, sociální spravedlnost a snahu čelit společenským nerovnostem a energetické chudobě ve formě Sociálního klimatického fondu. Green Deal je považován také za příspěvek k nezávislosti energetiky ČR a energetické soběstačnosti.

„Tato komplexní ekologická transformace vychází z kolektivní odpovědnosti a mezigenerační a mezinárodní solidarity, a zároveň je příležitostí, která nejenže otevírá nové možnosti pro inovace, investice či nová pracovní místa, ale bude mít za následek i čistší ovzduší a zdravější společnost, města a přírodu.“ (Energetika, 11. 10. 2021)

Příznivci Green Dealu zdůrazňují jeho rámec pro předcházení klimatických dopadů, ke snížení emisí, energetickým úsporám, zlepšení životního prostředí a zdraví a vytvoření nových pracovních míst. Cíle Green Dealu jsou chápány jako splnitelné. Pozitivní ohlasy byly

nejvíce výrazné v chápání Green Dealu jako příležitosti pro inovace v oblasti technologií a investice firem do environmentálně šetrného a společensky zodpovědného podnikání (ESG). Zelená dohoda pro Evropu je rámcem pro využití obnovitelných zdrojů energie, které řada firem už rozvíjí, ať už jde o fotovoltaiku, vodíkové technologie, či biometan. Tyto podniky zaznamenávají rostoucí poptávku a rozšíření svého obchodu. Nezanedbatelným argumentem pro pozitivní hodnocení Green Dealu jsou dotace na nízkouhlíkové technologie a možnost využití peněz z evropských fondů.

Mezi hlasy vyjadřující pozitivní postoj ke Green Dealu patřily ve sledovaném období firmy a podniky (např. GasNet, Kolibrik.net, Air Products, Plzeňský Prazdroj, poloměstská společnost Compag Mladá Boleslav, průmyslový holding MTX Group, Linde Gas), výzkumné týmy (Univerzita Tomáše Bati), města a obce (hlavní město Praha, Brno, Mladá Boleslav, Středočeský kraj), investoři (Home Credit), developpeři (Central Group), expertní skupina Frank Bold, či odborníci jako klimatolog Radim Tolasz.

„Zatímco slýcháme od politiků řeči o tom, že Green Deal je drahý a nereálný, tak my ho cítíme jako obrovskou příležitost, jak Brno posunout kupředu,“ řekl předseda představenstva SAKO Filip Leder (KDU-ČSL). Brňané už by tak na konci dekády nemuseli spoléhat na velké dodavatele elektřiny a na dodavatele plynu, z něhož se zatím v Brně vyrábějí dvě třetiny tepla. "Díky tomu můžeme získat pro Brňany jistotu dodávek a stabilitu cen," dodal Hladík.“ (Ekolist, 9. 2. 2022).

Z politiků je ke Green Dealu vstřícnější ministryně životního prostředí nové vlády A. Hubáčková, která chce podpořit fotovoltaiku na střechách ke zvýšení nezávislosti spotřebitelů, a ministr průmyslu J. Síkela, který vidí příležitost například ve využití vodíkových technologií.

V rámci tohoto aspektu diskurzu dostávají větší prostor evropští politici jako předsedkyně Evropské komise U. von der Leyen a F. Timmermans. Zároveň zde zaznívá kritika českých politiků, kteří Green Deal odmítají. Environmentalisté zejména cílí kritikou na A. Babiše, který označil Green Deal za zelenou sebevraždu. Odbornice z Czechglobe Z. Harmáčková považuje veřejnou debatu o Green Dealu za selhání českých politiků a poukazuje na to, že sociální rozměry a spravedlnost jsou v něm silně zastoupeny, ale o tom se v Česku nemluví. Podobně klimatolog Radim Tolasz uvádí, že Zelená dohoda pro Evropu je obviňována, že může za energetickou krizi a energetickou chudobu, ale když si ji přečteme, zjistíme, že v ní jsou v tomto ohledu navrhovaná řešení.

Vývoj mediálního diskurzu v důsledku války na Ukrajině

Válka na Ukrajině přispěla ke změně mediálního diskurzu o Green Dealu. Ačkoli se v rámci negativního hodnocení objevily argumenty o konci Zelené dohody pro Evropu, množily se spíše hlasy zdůrazňující bezpečnostní aspekt energetiky, potřebu energetické nezávislosti na Rusku a nahrazení fosilních zdrojů obnovitelnými.

Kritici Green Dealu poukazovali zejména v začátku války na Ukrajině na kolaps, konec nebo dokonce „smrt“ Green Dealu a v důsledku toho mluvili o zpomalení dekarbonizace, návratu

k uhlí a důležitosti jaderné energie. Jako hlavní hodnotu vyzdvihovali bezpečnost, která upozadí prosazování ideologie záchrany klimatu.

Jiní aktéři tuto situaci z hlediska energetické bezpečnosti naopak vyhodnocovali ve prospěch Green Dealu. Válka podle nich přináší důraz na nezávislost na dovozu energií od mimoevropských dodavatelů a šanci na urychlení prosazování Zelené dohody pro Evropu. Výraznou hodnotou se stává soběstačnost a nezávislost Evropy - potažmo i České republiky - v rámci energetických zdrojů. Válka výrazně mění diskurz a ze vzdálených a dlouhodobých klimatických cílů spojených s náhradou fosilních zdrojů se stává pragmatická cesta k bezpečnosti a nezávislosti na Rusku. Omezení dovozu plynu z Ruska je v souladu s cíli Green Dealu.

„Ruská invaze na Ukrajinu ale mění staré pořádky. Zelená dohoda už nemá být jen desítky let vzdálenou ekologickou vizí, ale nyní i silnou evropskou zbraní proti ruskému prezidentovi Vladimiru Putinovi. Důvod je ryze pragmatický: nové zdroje energie mají nahradit silnou závislost Evropy na dodávkách ruských surovin – ropy, uhlí a zemního plynu. Ze vzdáleného klimatického problému se stal akutní problém energetické bezpečnosti.“ (MF Dnes, Jana Šafaříková, 10. 3. 2022)

V této souvislosti také přibývá argumentů pro rozvoj obnovitelných zdrojů energie a důraz na Green Deal jako příležitost. Přejít na čistou energii má pomoci zbavit se závislosti na ruské ropě a plynu. Je to důležité nejen pro evropskou energetickou soběstačnost, ale i v Česku se upozorňuje na to, že obnovitelné zdroje energie zde umíme produkovat. Pavel Řežábek hlavní ekonom ČEZ po začátku války komentoval: „Málokdo udělal pro solární elektrárny tolik jako Putin v posledních dnech.“ (Ekolist, 8. 3. 2022).

Ve prospěch Green Dealu po začátku války se vyslovili i čeští politici jako ministryně životního prostředí Hubáčková a ministr průmyslu a obchodu Síkela, kteří kladli důraz na rozvoj obnovitelných zdrojů energie a vodíkových technologií, dále pirátský europoslanec M. Peksa a hlasy zde dostávají více environmentální organizace a evropští politici. Například „výkonný viceprezident pro Green Deal Frans Timmermans to vidí jasně: „Vyzraďte obnovitelné energii rychlostí světla! Obnovitelné zdroje jsou levné, čisté a prakticky nevyčerpatelné. Navíc místo toho, abychom financovali průmysl fosilních paliv, budeme vytvářet pracovní místa tady, u nás v Evropě. Putinova válka na Ukrajině jen demonstruje nutnost akcelerace přechodu na zelenou energii.““ (Ekolist, 31. 3. 2022).

Ekologické organizace jako například Hnutí Duha či Re-set uvádějí, že již před válkou varovaly před závislostí na dodavatelích fosilních paliv. Green Deal a obnovitelné zdroje energie jsou podle nich nástrojem, jak se zbavit závislosti na Rusku. Odmítají vyjádření politiků o tom, že Green Deal je nesmysl a naivní zelený sen. I poradenská společnost PriceWaterCoopers s tím souhlasí a uvádí, že v Česku se o Green Dealu mluví v souvislosti s kontroverzními tématy jako elektromobilita, ale jde o komplexní řešení klimatické změny. Také upozorňuje na to, firmy nemají dost informací, neví o podpoře z EU, a tak zavádějí některá opatření nekoordinovaně.

Zaznělo také, že V. Putin má zájem na tom, aby závislost EU na ruské ropě a plynu pokračovala, a tak Rusko šíří proti Green Dealu dezinformace.

Závěr

Veřejná debata o Green Dealu v médiích se ve zkoumaném období 7/2021 až 6/2022 vyznačovala převládajícím negativním rámováním tématu. Argumentace se odlišovala podle typu účastníků debaty, v závislosti na druhu média a také v čase. Mezi aktéry prezentujícími svůj názor na Zelenou dohodu pro Evropu převládali politici a představitelé firem, dále se v debatě vyjadřovali odborníci, zástupci neziskových organizací, úředníci, ale také laici.

Čeští političtí aktéři (zejména spojení s Babišovou vládou, ale i další významní politici) vnímají Green Deal jako hegemonní (vládnoucí) diskurz, institucionalizovaný do konkrétních politických opatření prosazovaných Evropskou komisí, vůči kterému jsou podřízeni a musejí se proti nátlaku z české pozice bránit. Využívali k tomu různých diskurzivních strategií. Jednak šlo o negativní označování jevu výraznými přídavnými jmény a spojování s negativními charakteristikami a jevy. Silné odsuzující výroky, ve kterých je Green Deal vykreslován jako něco hrozného, nebezpečného a šíleného, tak vylučují debatu a racionální argumenty. A souvisí s dalšími tvrzeními, které volají k semknutí a obraně proti něčemu, co přichází zvenku České republiky a je nařízeno shora. Jako účinnou diskurzivní strategii využívali někteří aktéři přirovnání Zelené dohody pro Evropu ke komunistické ideologii a řízenému hospodářství.

Diskurzivní koalici u negativního hodnocení tvoří především přední čeští politici, u neutrálního hodnocení energetičtí odborníci a nová česká vláda, u pozitivního pohledu firmy, obce, odborníci a politici EU.

Diskurz o Green Dealu se odlišoval podle typu média. Negativní hodnocení převažuje v tištěném médiu vlastněném Agrofertem a spojeným tak s (ex)premiérem A. Babišem (MF Dnes). Časopis Energetika prezentuje odborný diskurz s převažujícím neutrálním hodnocením, objevuje se v něm i vyvracení mýtů o Green Dealu, nicméně tento časopis má omezený čtenářský rozsah a je určen spíše odborníkům v energetice. V internetovém magazínu Ekolist převažuje hodnocení pozitivní, což souvisí s environmentální orientací média.

Mediální diskurz o Green Dealu se mění v čase. V době vydání balíčku Fit for 55 v létě 2021 se vedla debata k elektromobilitě a projevil se výrazné hlasy odmítající nejen zákaz aut se spalovacími motory, ale i celý Green Deal. Podzim 2021 debatu rámovalo zdražování energií a energetická krize, přičemž debata vrcholila v listopadu v souvislosti s klimatickým summitem v Glasgow, kde (ex)premiér Babiš prezentoval silně negativní postoj vůči Zelené dohodě pro Evropu. Veřejná debata se částečně mění s nástupem nové české vlády v prosinci 2021. Od konce února se začal v diskusi projevovat vliv války na Ukrajině, kterou lze považovat za moment diskurzivní změny, a v létě pak i předsednictví Česka v Evropské Unii. Debata se začala otáčet spíše ve prospěch zelené politiky v souvislosti s energetickou bezpečností a nezávislostí na Rusku. Více byly slyšet hlasy k urychlení zelené transformace a přechodu na obnovitelné zdroje energie.

Literatura:

Fairclough, N., 2003. *Analysing Discourse: Textual Analysis for Social Research*. London: Routledge.

Hajer, M.A., Versteeg, W., 2005. A Decade of Discourse Analysis of Environmental Politics. *Journal of Environmental Policy and Planning*, 7 (3), 175–184.

Hajer, M. A. 2002. *The Politics of Environmental Discourse: The Ecological Modernization and the Policy Process*. Oxford: Oxford University Press.

Reisigl, M., R. Wodak. 2009. The Discourse-Historical Approach (DHA). In R. Wodak, M. Meyer, eds. *Methods of Critical Discourse Analysis*. London: Sage, 87-121.

Stevenson, H., J.S. Dryzek 2012. The Discursive Democratization of Global Climate Governance. *Environmental Politics* 21(2): 189-210.

Taylor, Stephanie 2001. Locating and Conducting Discourse Analytic Research. In M. Wetherell, S. Taylor, and S. Yates (eds) *Discourse as Data: A Guide for Analysis*. London: Sage Publications, 5- 48.

Wodak, R., M. Meyer. 2009. Critical Discourse Analysis: History, Agenda, Theory and Methodology. In R. Wodak, M. Meyer, eds. *Methods of Critical Discourse Analysis*. London: Sage, 1-33.